

Kulturel intelligens og sproglig mangfoldighed

”Kulturel intelligens som strategisk ressource i virksomheders globaliseringsproces” er navnet på et forslag til et nyt strategisk forskningsprogram, fremlagt af professor Anne-Marie Søderberg og lektor Mette Zølner, begge Copenhagen Business School, på et af de mange arrangementer der markerer at Handelshøjskolen i København fylder 90 år. Kulturel intelligens beskrives i denne sammenhæng som ”et kulturgenerelt værktøj, der kan fremme et effektivt samarbejde og skabe bedre dialog på tværs af oplevede kulturforskelle.” Et af udgangspunkterne er at fremmedsprogskompetencer kan styrke kulturforståelsen. EU-Kommissionen kan formentlig tilslutte sig denne opfattelse.

Flersprogethed i samfundet

Europa-Kommissionens High Level Group on Multilingualism fik nemlig til opgave at analysere fremskridt på det flersproglige område i medlemslandene. I Danmark er der snarere tale om tilbageskridt.

Hvor der tidligere fra EU's side har været fokus på individet er det i dag erkendt at flersprogethed har betydning også for den økonomiske vækst og den sociale sammenhæng: øget mobilitet, øget fokus på regionerne og en kommunikationsteknologi, der ikke følger traditionelle sproglige og kulturelle opdelinger. Eksempelvis er mange borgere i EU negative over for at foretage transaktioner på tværs af grænser, hvis de skal anvende et fremmed sprog. Kun en tredjedel af forbrugerne er parate til at foretage et indkøb, hvis de skal anvende et andet europæisk sprog.

Hvor relevansen af fremmedsprog tidligere udelukkende handlede om Danmarks behov i forhold til udlandet, peger kompasset i dag også på os selv. I forbindelse med indvandrer- og flytningefænomenet og i forbindelse med import af såvel akademisk som faglært arbejdskraft. For at hjælpe udenlandske medlemmer og medlemmer, der beskæftiger udenlandsk arbejdskraft, har Dansk Byggeri oversat organisationens overenskomster til polsk, tysk og engelsk.

EVA – Danmarks Evalueringsinstitut - har offentliggjort en rapport om tosprogede elever og modersmålundervisning i folkeskolen. Det sprogsyn der er fremherskende på nogle skoler støtter ikke tosprogede elevers læring. Skolerne bør udvikle deres syn på sprog og elevers tilegnelse af sprog. Europa-Parlamentet og Europarådet identificerer da også evnen til at kommunikere på fremmede sprog som én ud af otte nøglekompetencer, der er nødvendig for at opnå et personligt tilfredsstillende liv, et aktivt medborgerskab, social deltagelse og gode beskæftigelsesmuligheder i videnssamfundet. Europa-Kommissionen har godkendt gennemførelsen af handlingsplanen ”Fremme af sprogindlæring og sproglig mangfoldighed: 2004-2006”, der indeholder mange eksempler på god praksis. En lang række lande nævnes i pressemeddelelsen, men ikke Danmark.

Flersprogethed i erhvervslivet

Konsekvenserne af manglende kompetencer i erhvervslivet gennemgås i rapporten

”Knapheden på fremmedsprogskompetencer i erhvervslivet - og virkningerne på den europæiske økonomi.” Formålet er at forsyne Europa-Kommissionen og beslutningstagere i medlemslandene med praktisk information og analyser af brugen af sprogkompetencer i små og mellemstore virksomheder og virkningen heraf på forretningsresultaterne. Op til 11 procent af de eksporterende små- og mellemstore virksomheder i Europa går muligvis glip af forretninger på grund af identificerbare kommunikationsbarrierer. Der er en klar sammenhæng mellem sprog og succes på eksportmarkederne. Fire elementer i *management af sprog* er især vigtige: En sprogstrategi, medarbejdere med sprogkompetencer eller samarbejdspartnere med det relevante sprog som

modersmål samt anvendelse af tolke og oversættere. Der er et betydeligt økonomisk vækstpotentiale i hele Den europæiske Union hvis alle eksporterende små og mellemstore virksomheder tog disse fire elementer i brug.

Engelsk og andre sprog

Engelsk er et nøglesprog for at få adgang til eksportmarkeder. Men billedet er langt mere komplekst. Russisk anvendes i stort omfang i Østeuropa som lingua franca sammen med tysk og polsk. Fransk anvendes i områder i Afrika, og spansk anvendes i Latinamerika. Længerevarende forretningsrelationer er afhængige af relationsbygning og relation-management. For at kunne dette er kulturel og sproglig viden om mållandet helt central. Eksporterende små- og mellemstore virksomheder er mere produktive end ikke-eksporterende virksomheder. Hvis et større antal små- og mellemstore virksomheder blev succesfulde eksportvirksomheder, og hvis de virksomheder der allerede eksporterer kunne udvide deres marked, ville der blive tale om en væsentlig positiv indvirkning på den europæiske økonomi.

Sprog- og kulturbarrierer

11 procent af virksomhederne har mistet en kontrakt på grund af manglende sproglige kompetencer. 37 virksomheder har mistet konkrete kontrakter, der sammenlagt beløber sig til mellem 8 og 13,5 millioner euro. 54 virksomheder har mistet mulige kontrakter til en værdi af mellem 16,5 og 25,3 millioner euro. Mindst 10 virksomheder havde hver især mistet kontrakter til en værdi af over én million euro. Det gennemsnitlige tab pr. virksomhed udgør over en treårig periode 325.000 euro. Undersøgelsen identificerer naturligvis kun de situationer hvor virksomhederne er bevidste om de tabte forretninger eller forretningsmuligheder, og det faktiske tal kan være meget større.

Store virksomheder

For de store virksomheders vedkommende gælder det, at rekruttering af medarbejdere med sprogkompetencer er almindeligt. 73 procent af virksomhederne havde faste procedurer i forbindelse med ansættelse af medarbejdere med sproglige kompetencer, mens yderligere 20 procent sagde at det var almindelig praksis. Engelsk er mere udbredt som kommunikationssprog i de store virksomheder. Alligevel er behovet for kompetencer i andre sprog end engelsk større end behovet for engelsk. Spansk og andre store internationale sprog har en markant høj prioritet. Brugen af engelsk bliver ofte stimuleret eller anvendt som koncernsprog med det formål at forøge effektiviteten, selv i lande hvor et internationalt sprog er modersmålet, eksempelvis Frankrig.

Anbefalinger

Rapporten indeholder en stribe anbefalinger, blandt andet at sammenkæde europæiske, nationale, regionale og lokale sprogpolitikker med virksomhedernes behov, at understøtte virksomhedernes sprogmanagement, at styrke fremmedsprogsuddannelser inden for uddannelse og efteruddannelse på alle niveauer, at styrke udbuddet af tolke og oversættere i mindre udbredte sprog såsom kinesisk, arabisk, russisk og japansk, at bygge på eksisterende sprogkompetencer ved at støtte udviklingen af de sprog, der tales af børnene til migrerende arbejdere, parallelt med det nationale sprog i værtslandene, samt at styrke forskningen i de økonomiske virkninger af sprogkompetencer både i eksporthandelen og inden for andre områder af økonomien såsom turisme, indenlandske investeringer og servicevirksomhed.

Mangfoldighed

Mange undersøgelser dokumenterer, at det vil være godt for den enkelte, for samfundet og for erhvervslivet i en global kontekst med så stor en sproglig diversitet som mulig. Opfattelsen understøttes af at mangfoldighed også på andre områder fremmer erhvervsmæssige formål – det lønner sig simpelthen. En ny rapport fra Forsknings- og Innovationsstyrelsen viser, at det betaler sig at styrke mangfoldigheden. Virksomheder med en broget medarbejdersammensætning er næsten dobbelt så innovative som andre virksomheder. De mangfoldighedsfaktorer der er blevet analyseret er køn, uddannelse og etnicitet – hvorfor skulle det ikke gælde for sprog også?

Dansk virkelighed

Derfor er det en forkert uddannelsespolitisk beslutning, når Copenhagen Business School befinder sig i en proces på vej mod nedlæggelse af de fagsproglige kandidatuddannelser (translatør og tolk) i alle andre sprog end engelsk. På en dialogkonference i september måned, Sprog i Verden – Sprog på Frederiksberg – blev det dokumenteret at engelsk bliver styrket hele vejen op gennem uddannelsessystemet, folkeskolen, lærerseminariet og gymnasiet, og at dette dels sker på bekostning af de andre fremmedsprog, dels giver sig udslag i en vigende tilgang til fremmedsprogsuddannelserne på universiteterne.

En ny norsk undersøgelse – Fokus på sprog. Fremmedsprog i norsk næringsliv – engelsk er ikke nok! – viser det samme billede i Norge. Engelsk er det suverænt mest brugte sprog i eksport- og importarbejdet. Det anvendes i 95 procent af virksomhederne, og i langt højere grad end markedsandelen af udenrigshandelen til de engelsksprogede lande skulle tilsige. Det bruges også som erstatningssprog hvor andre sprog havde været mere naturlige og sandsynligvis også mere lønsomme. Videre viser det sig at tysk er det næst mest anvendte sprog i virksomhederne. Derefter følger fransk, spansk og russisk. En sammenligning med en undersøgelse fra 1973 viser at brugen af andre fremmedsprog end engelsk er faldet stærkt i disse år. Mens f.eks. tysk blev brugt af 48 procent af virksomhederne i 1973, er det faldet til 18 procent i 2005. Fransk er faldet i sammen tidsrum fra 21 procent til 8 procent. Set i forhold til de relevante sprogområder og eksportandelene, er der et klart underforbrug af disse fremmedsprog, samtidig med at der er et voksende behov for helt andre sprog for at pleje nye markeder.

Forbundet Kommunikation og Sprog mener at det er nødvendigt at opretholde fagsprogsuddannelserne. For dansk erhvervsliv, og det danske samfund i det hele taget, er det vigtigt at disse sprogkompetencer ikke forsvinder på længere sigt. På kort sigt vil lukning af uddannelserne ikke kunne mærkes, men på længere sigt vil det blive et problem for de danske virksomheder. Også i for eksempel retssystemet kan det blive et problem, hvis de sproglige kompetencer ikke er til rådighed.

Dansk sprogpolitik

Kulturministeren nedsatte i foråret et sprogudvalg, der skal tage temperaturen på det danske sprog. Udvalget skal komme med forslag til en styrket indsats for det danske sprog. I henhold til kommissoriet skal udvalget blandt andet se på dansk i uddannelsessystemet og i forskningen, dansk i kulturliv og medier, dansk i den offentlige sektor, dansk i erhvervslivet, sprogteknologi, dansk i EU samt fremmed- og nabosprog.

Sproglig mangfoldighed

Det bærende princip i dansk sprogpolitik er parallelsproglighed – styrkelse af dansk og styrkelse af engelsk. Problemet ved det er bare at parallelsproglighed som det udmøntes i den danske

virkelighed sker på bekostning af den sproglige mangfoldighed. Til skade for Danmarks muligheder i den globale økonomi, til skade for den interkulturelle kommunikation og den kulturelle intelligens.

Jørgen Christian Wind Nielsen

November 2007. En kortere version har været bragt i KOM magasinet 27/2007